

СОКРУТ Д.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕЛЕМЕНТИ СЮРРЕАЛІЗМУ В ПОЕЗІЇ ЛОРКИ

У статті розглядається творчість іспанського поета Федеріко Гарсія Лорки, а саме її зв'язок з сюрреалістичною течією. Вона мала величезний вплив на становлення творчості поета, тому висвітлення і відображення у тематиці та стилістиці митця впливу сюрреалістичної течії є надзвичайно важливим для розуміння лоркіанського ідіостилю.

Ключові слова: творчість, поезія, художні засоби, сюрреалістична течія, символізм.

В статье рассматривается творчество испанского поэта Федерико Гарсиа Лорки, а именно его связь с сюрреалистическим течением. Оно оказало огромное влияние на становление творчества поэта, поэтому освещение и отражение в тематике и стилистике художника воздействия сюрреалистического течения является чрезвычайно важным для понимания лоркианского идиостиля.

Ключевые слова: творчество, поэзия, методы, сюрреалистическая течение, символизм.

In the article is considered work of Spanish poet Federico Garcia Lorca, in particular its relation with surrealist stream. It had a huge influence on the formation of his poetry, and because of it a reflection of its influence in Lorca's poems is very important, especially for understanding his own style of writing.

Keywords: art, poetry, art tools, surrealist movement, symbolism.

Актуальність статті полягає у ширшому вивченні впливу сюрреалістичної течії на творчість і особистість Гарсія Лорки, що дає можливість зрозуміти та проаналізувати причини настроїв, що з'являються у різні періоди творчості митця, і дослідити особливості його ідіостилю.

Мета статті: проаналізувати вірши Гарсія Лорки крізь призму сюрреалізму.

Об'єктом статті є цикл віршів Федеріко Гарсія Лорки з сюрреалістичними елементами "Poeta en Nueva York".

Предметом статті стала специфіка сюрреалістичного зображення дійсності у віршах Гарсія Лорки, а також особливості їх поетики, зокрема художніх засобів.

Матеріалом дослідження стали вірші Федеріко Гарсія Лорки, особлива увага приділялася циклу віршів “Poeta en Nueva York” , а також літературні лекції поета [1, 2].

Елемент наукової новизни статті полягає у дослідженні поетичної спадщини великого іспанського поета під новим кутом зору задля глибшого розуміння поетики Ф.Г.Лорки.

Поетичний світ Лорки неоднорідний, насичений, експресивний, сповнений образами. Щоб краще зрозуміти творчість митця, доречним буде згадати про його лекцію «Imaginación, inspiración, inspiración», яка була представлена в Мадриді 1928 року. У самій назві визначені три сходинки, по яким підіймається справжній поет [Силюнас; 354]. Перша сходинка – уява, основа будь-якої поезії. Поняття «imaginación» («уява») Гарсія Лорка визначав для себе як синонім здатності до відкриття невидимої реальності. Але далі він зазначає, що поезія не може задовольнятися уявою, навіть найбільш витонченою, бо головна її мета – глибина людських почуттів, до яких лише за допомогою уяви дістатись нереально. Щоб здійснити цей перехід, поет повинен підняти на нову сходинку під назвою «натхнення», яку Лорка визначає як стан душі. А щоб його зрозуміти і виразити, необхідно повністю забути поезію, яка тоді впаде в обійми поета і народа, адже саме у народі Лорка бачив природну форму самовираження, яка завжди була джерелом поетичного натхнення. І третя, найвища ступінь – вивільнення, якому поет також дав назву «evasión». Це слово має різні значення, такі як вихід, вивільнення, втеча [Осповат; 245]. Лорка бачив декілька способів, за допомогою котрим можна досягнути «evasión», але розглядаючи його з точки зору сюрреалізму, зазначає, що дане вивільнення можливе за допомогою сну чи підсвідомості, що є досить чистим, але туманним способом. Лекція «Imaginación, inspiración, inspiración» позначає черговий етап розвитку думки та поглядів Лорки на тогочасну поезію, який проходив під гаслом, що можна віднести до усього життєвого і творчого шляху генія – повстання проти правил і закорінених канонів.

На особливу увагу заслуговує лекція поета «La teoría y el juego del duende», прочитану ним весною 1930 року. У цій лекції Лорка намагається в притаманній йому метафоричній манері осмислити деякі тенденції, що протягом століть проявлялись в мистецтві, і зробив свій вибір між ними. Поет виділяє у мистецтві три начала, три стани, що представляються в образах «ángel», «musa» та «duende». Перші два начала мають між собою щось спільне: ангел дарує світло, муза – форму, в ангелі втілюється осяяння, у музи – розсудливість, але головна їх риса – це те, що обидва начала приходять ззовні, з іншого світу [Осват; 315]. Цим двом станам протистоїть «duende» (домовий, ельф), персоніфіковане поняття, що є дуже близьким до демонічного начала. Але Лорка закликає не плутати duendenі з бісом сумніву, ні з дияволом, що все навмисно руйнує. *Duende* має творчий характер, він є ніби родзинкою, вогником, що запалює митця, розкриває його потаємні почуття, бачення, думки. І, як не дивно, *duende* завжди сперечається з правилами. З точки зору сюрреалізму, мета поета – зрозуміти та випустити *duende* назовні, дати йому можливість вільно керувати творчим процесом, відсторонитись від будь-яких рамок і правил, йдучи за диким внутрішнім чуттям.

Положення, викладені Ф. Г. Лоркою в теоретичних роботах, знаходять своє відображення в поетичній творчості.

У 1928 році Лорка переживає важку особисту і творчу кризу. Долаючи її, пише вірші, призначені для книги «Poeta en Nueva York» і «La Tierra y la Luna», опубліковані посмертно під однією обкладинкою та загальною назвою «Poeta en Nueva York» (1940) [Халімончик; 11]. У цій збірці панує сюрреалістична поетика сновидіння, заснована на розкладанні слів і речей у підсвідомості, на звільненні поетичного слова від влади реальності, від ярма розуму й логіки причинно-наслідкових зв'язків. Сюрреалізм Лорки органічно поєднаний з архаїчною логікою міфопоетичної метаморфози, із традиційними для його поезії образами-символами, такими як місяць, вітер, зоря-смерть, мертві птахи-діти, кінь, колодязь, порожнеча [Плавский; 247]. Вірші книги – про самотність людини у міській юрбі, втрату нею свого «Я», смерть життя, що піддається нарузі в механізованому суспільстві, нездійсненність кохання, апокаліптичні передчуття.

Як приклад розглянемо вірш «Vuelta de paseo», у якому неможливо не помітити розмаїття елементів, що характерні сюрреалізму. Мотив міста є основним у цьому вірші, саме він дає нам зрозуміти, що воно – чуже, незрозуміле, вороже. Мотив міста присутній у багатьох віршах циклу «Poeta en Nueva York», адже для Лорки – як жителі міста, так і сам мегаполіс являють бездушну автоматизовану машину, яка підминає під себе будь-які прояви індивідуальності та пориви до свободи. Також варто відмітити загальний гнітючий, песимістичний настрій твору, відчуття приреченості людини у світі, що є характерною рисою сюрреалістів. Ліричному герою цей світ є чужим, він відділяє себе від сірого агресивного натовпу, що живе у мертвій країні без майбутнього. Звідси у вірші виникає відчуття самотності, приреченості [Силюнас; 330]. Варто зазначити, що вірш рясніє фантазмагоричними образами, такими як «el árbol de muñones que no canta», де основним художнім тропом є епітет, «los animalitos de cabeza rota», де в одній строфі поєднується оксюморон та епітет, «el niño con el blanco rostro de huevo», тобто колір шкіри дитини, а саме її стан, порівнюється з хворобливою білиною як відтінком смерті, – порівняння. Останнє порівняння особливо жахає, адже ми розуміємо, що дитина – це майбутнє країни, її підростаючий будівник. Моторошно уявити, яке майбутнє очікує людей, коли вже у дитини немає життєвого запалу, а від рожевого здорового кольору шкіри залишився блідий відтінок смерті. «Tropézando con mi rostro distinto cada día./¡Asesinado por el cielo!» – ці останні строфи вірша яскраво передають апокаліптичні настрої ліричного героя, які є результатом зіткнення світів: світу Нью-Йорка як символу сучасної цивілізації і світу колишніх книг Лорки.

Ще один вірш з характерно вираженими рисами сюрреалізму – «Requeño poeta infinito». Основним мотивом цього вірша є мотив смерті, який пронизує всі символи і образи, створені поетом. У цьому творі письменник створює нову реальність, де немає часу, існує тільки безперервний плин буття, у якому життя чергується зі смертю, кохання із божевіллям, вбивчі пориви завірюхи зі статичністю світла. У вірші Лорка ніби створює свої закони буття, які відомі тільки йому, але які розуміє час, що, як і митець, самотній, але нескінченний [Малиновская;

342]. За Лоркою, збитись з дороги – це зустрітись з жінкою, яка на відміну від інших, не боїться світла. Отже, ця жінка є смерть, а не боїться світла тому, що сама є цим світлом. Але воно означає зовсім не прозоріння або промінь надії. Це світло – сліпуче забуття, якого боїться навіть півень, який не може своїм голосом дати відлік початку новому дню, бо це світло не має ні початку, ні кінця; це – перехід в іншу реальність, знати про яку не дано звичайній людині, навіть генію. Напружена поетика вірша досягається використанням метафор, таких як «*muertos odian el número dos*», «*los gallos que no saben cantar sobre la nieve*» [Малиновская; 131]. Особливого звучання віршу надає кольорова гамма, що насичена жовтими, з відтінком воску кольорами, що є символом божевілля, панічного страху. Не випадкова у вірші тавтологія, що підсилює ефект загального настрою: «*Equivocar el camino*», «*es paecer durante veinte siglos las hierbas de los cementerios*» тощо.

Неможливо не згадати про вірш «*La aurora*», який вражає глибиною образів. Як і в інших віршах циклу «*Poeta en Nueva York*», основним мотивом є смерть, безпросвітне майбутнє, яке чекає на механізовані душі людей з мегаполісу. Цей вірш мав би символізувати віру у нове життя, в недалеке майбутнє, яке буде іншим, а не механізованим й сірим. Але автор не вірить у це, адже для нього Нью-Йорк – це туга, страхітливі будівлі і шалений ритм [Плавский; 215]. В таких умовах навіть зоря не в силах вдихнути життя у душі людей, для яких «завтра» є продовженням нескінченного «сьогодні» без надії на зміни. Ті, хто прокидаються зранку, вимушені бігти у світ механізмів, безглузких правил, чисел і законів, де їх чекає «*juegos de pantano u el sudor estéril incoloro*», – навіть піт від виконаної праці не приносить задоволення, бо вона – це елемент живлення сірої маси нагальних потреб. Почуття, щирість, крихти кохання, людяність відходять на другий план, а то й взагалі зникають, а натомість все наповнює пустота та інертність. В кінці вірша читаємо: «*La luz es sepultada por cadenas u ruidos/ en impúdico reto de ciencia sin raíces*», тобто разом зі світанком помирає і весь день, адже саме світанок дає продовження дню. Світло – це лише фізичне явище, у якому існують люди, так як саме життя помирає зі світанком, не витримуючи тягара буденної сірості та

байдужості. Вірш насичений змістовно та емоційно, спонукає задуматись над місцем людини у світі та її істинне призначення.

Висновки і подальші перспективи дослідження. Отже, вірші Гарсія Лорки часто виражають його внутрішній стан за допомогою складних метафор, образів химерних і чудернацьких пейзажів. Складність поезії Лорки полягає у тому, що поет зберігає вірність романтичній екзотиці, яка ствердилася в його віршах, екзотиці іспанських романсеро, що у поєднанні створило неповторний ідіостиль поета. Щодо елементів сюрреалізму у творчості поета, варто зазначити, що вони з'являються у складному поєднанні із фольклорними, взаємодіючи і переплітаючись одне з одним і видозмінюючись. Лорка був самостійний стосовно сюрреалістичному руху. Якщо сюрреалізму характерна повна відсутність логічних зв'язків, то Лорка підкреслює сувору поетичну логіку власних творів. Для поета сюрреалістичний сон – лише спроба захиститися від трагедії світу, втеча, але не звільнення, яке не згладжує протиріччя, а загострює їх. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у концептуальному підході до вивчення творчості Гарсія Лорки через призму сюрреалістичної течії, яка мала великий вплив на іспанського поета.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гарсія Лорка Ф. Избранное.* Пер. с исп./Сост. Н. Р. Малиновской, А. Б. Матвеева; Предисл. Н. Р. Малиновской; Комментар. А. Б. Матвеева. // / – М.: Просвещение, 1986. – 256 с., ил. 2. *Лорка Ф. Г.* Об искусстве. – М.: Искусство, 1971. – 310 с. 3. *Осват Л. С.*, // Осват Лев Самойлович/ Гарсія Лорка, – М, 1965 4. *Силонас В. Ю.*, // Видас Юргевич Силонас / Федерико Гарсія Лорка: Драма поэта, 1989 5. *Плавскин З. И.* // Захар Тсаакович Плавскин / Испанская литература XIX – XX веков: Учебное пособие для студентов филол. фак. ун-тов и пед. ин-тов. М.: Высш. школа, 1982. – 247 с.; ил. 6. *Силонас В. Ю.* Федерико Гарсія Лорка. Драма поэта / В. Ю. Силонас; отв. ред. А. В. Бартошевич. - М. : Наука, 1989. - 330 с. 7. *Федерико Гарсія Лорка (1898-1936)* : библиограф. указ. / вступ. ст. З. И. Плавскина. - М. : Книга, 1971. - 87 с. 8. *Франк Б. Сервантес / Б. Франк.* Гарсія Лорка / Л. С. Осват; предисл. - М. : Книга, 1982. - 367 с. 9. *Халімончик Т.* Федеріко Гарсія Лорка / Т. Халімончик // Зарубіжна література. - 2003. - №46. - С. 11.